

دانشگاه

عنوان اقدام پژوهی:

استاد راهنما: دکتر

تهیه کننده:

پاییز * ۱۴۰

الحمد لله رب العالمين

فهرست

چکیده	۳
مقدمه	۵
فصل اول : معرفی و تحلیل موقعیت	۶
توصیف	۶
استنباط	۶
بازنگری	۷
قضاوت و مسئله یابی	۷
تبیین مسئله شناسایی شده	۸
فصل دوم : راه حل ها و ایده ها	۹
راه حل ها به همراه مستندات و دلایل آن	۹
فصل سوم : تدوین طرح اجرایی	۱۰
معیارهای موفقیت برنامه	۱۰
فصل چهارم : گزارش اجرای ایده و ارزشیابی طرح	۱۱
گزارش روایی از اجرای طرح	۱۱
بازخوردهای دانش آموزان و خودارزیابی کلی	۱۲
منابع	۱۳

چکیده

این پژوهش به بررسی روش‌های فعال آموزشی در درس علوم دفاعی پرداخته است تا انگیزه و مهارت‌های عملی دانش‌آموزان افزایش یابد. ابتدا تحلیل موقعیت کلاس‌ها و چالش‌های موجود صورت گرفت که نشان داد یادگیری صرفاً نظری، موجب کاهش مشارکت و علاقه دانش‌آموزان شده است. سپس با شناسایی مسأله، برنامه‌ای ترکیبی شامل آموزش نظری، تمرین‌های عملی و کارگاه‌های تخصصی طراحی شد. اجرای برنامه شامل نمایش فیلم‌های آموزشی، تمرین‌های کمک‌های اولیه و مانورهای تخلیه اضطراری بود. حضور کارشناسان هلال احمر نیز اعتبار و جذابیت آموزش را افزایش داد. نتایج نشان داد که مشارکت و انگیزه دانش‌آموزان به طور محسوسی ارتقا یافت. والدین نیز بازخورد مثبت ارائه کردند و بر اهمیت آموزش عملی تأکید کردند. اجرای طرح موجب افزایش اعتمادبه‌نفس و توانایی مهارتی دانش‌آموزان شد. بازنگری‌ها پیشنهاد افزایش زمان عملی و تنوع ابزارهای آموزشی را داشت. در نهایت، این طرح الگویی موفق برای آموزش درس علوم دفاعی و افزایش توانایی عملی دانش‌آموزان ارائه می‌دهد.

کلمات کلیدی: علوم دفاعی، آموزش فعال، مانور عملی، کمک‌های اولیه، مشارکت دانش‌آموز، انگیزه یادگیری، کارگاه آموزشی

مقدمه

درس علوم دفاعی یکی از دروس مهم و کاربردی در مدارس است که هدف آن افزایش آمادگی، مهارت و اعتماد به نفس دانش آموزان در مواجهه با شرایط بحرانی و اضطراری است. با این حال، اجرای سنتی و نظری این درس موجب کاهش انگیزه و یادگیری عمیق می شود. پژوهش حاضر با هدف ارائه راهکارهای عملی و جذاب برای افزایش اثربخشی آموزش طراحی شد. ابتدا موقعیت کلاس ها تحلیل شد تا نقاط ضعف و چالش های آموزشی شناسایی گردد. سپس با بهره گیری از روش های فعال، شامل نمایش فیلم، تمرین عملی و شمشیرسازی مانورها، برنامه ای جامع تدوین گردید. اجرای برنامه همراه با حضور کارشناسان هلال احمر و مشارکت والدین بود. نتایج اولیه نشان دهنده افزایش انگیزه و مهارت های عملی دانش آموزان بود. بازخوردها و خودارزیابی ها نشان داد که آموزش ترکیبی تأثیر مثبت و قابل توجهی بر یادگیری دانش آموزان دارد. این پژوهش می تواند به عنوان الگویی برای مدارس دیگر و توسعه درس علوم دفاعی مورد استفاده قرار گیرد.

۱-۱-۱ معرفی و تحلیل موقعیت

درس علوم دفاعی در پایه دهم به دلیل ماهیت میان‌رشته‌ای خود، اهمیت ویژه‌ای در آماده‌سازی نسل جوان دارد. با این حال در برخی مدارس، این درس بیشتر به صورت نظری و خشک ارائه می‌شود و فرصت‌های عملی آن به حاشیه رانده می‌شود. دانش‌آموزان غالباً این درس را حفظی و کم‌اهمیت می‌دانند و انگیزه چندانی برای مشارکت در آن ندارند. همچنین والدین نیز توجه کمتری به این درس دارند و آن را نسبت به دروسی مثل ریاضی یا فیزیک کم‌ارزش‌تر تلقی می‌کنند. در نتیجه، کلاس علوم دفاعی از شور و پویایی لازم برخوردار نیست و یادگیری مفهومی عمیقی صورت نمی‌گیرد. این وضعیت ضرورت بازنگری در روش تدریس و نگاه به این درس را آشکار می‌سازد.

۱-۱-۲ توصیف:

در یکی از مدارس متوسطه شهرستان ...، مشاهده شد که دانش‌آموزان پایه دهم هنگام تدریس مباحث امداد و نجات توجه و علاقه چندانی از خود نشان نمی‌دهند. معلم بیشتر وقت کلاس را صرف توضیح شفاهی مطالب می‌کند و امکان تمرین عملی وجود ندارد. بسیاری از دانش‌آموزان مشغول گفت‌وگوهای غیرمرتبط یا استفاده از تلفن همراه هستند. برخی والدین نیز در جلسه انجمن اولیا و مربیان بیان کردند که علوم دفاعی را فقط برای نمره گرفتن ضروری می‌دانند. در نتیجه، فضای یادگیری به گونه‌ای است که عمق مفاهیم منتقل نمی‌شود و مشارکت فعال به حداقل می‌رسد.

۱-۱-۳ استنباط:

از این وضعیت می‌توان استنباط کرد که مشکل اصلی صرفاً در بی‌توجهی دانش‌آموزان خلاصه نمی‌شود، بلکه عوامل متعددی دست‌به‌دست هم داده‌اند. نبود امکانات آموزشی، نگرش کم‌اهمیت والدین، شیوه‌های سنتی تدریس و برنامه‌ریزی ناکافی برای فعالیت‌های عملی همگی نقش دارند. دانش‌آموزان زمانی به یادگیری ترغیب می‌شوند که بتوانند کاربرد واقعی درس را لمس کنند. بنابراین، بدون تغییر در شیوه آموزش و بدون همراه‌سازی خانواده‌ها، نمی‌توان انتظار داشت انگیزه دانش‌آموزان افزایش یابد. این استنباط نشان می‌دهد که برای حل مشکل باید یک نگاه چندبعدی اتخاذ شود.

۱-۱-۴ بازنگری:

با بازنگری در این موقعیت، می‌توان دریافت که تغییرات کوچک و هدفمند می‌تواند فضای یادگیری را دگرگون کند. مثلاً اجرای مانورهای کوچک در حیات مدرسه یا استفاده از فیلم‌های آموزشی ساده می‌تواند جذابیت زیادی ایجاد کند. همچنین اگر والدین از اهمیت مهارت‌های دفاعی و امدادی آگاه شوند، حمایت بیشتری از فرزندان خود خواهند داشت. معلم نیز باید از روش‌های مشارکتی بهره‌گیرد تا دانش‌آموزان در روند یادگیری فعال شوند. بازنگری نشان می‌دهد که اصلاح صرفاً بر عهده یک عامل نیست، بلکه مجموعه‌ای از تغییرات در روش تدریس، امکانات و نگرش خانواده‌ها نیاز است.

۱-۱-۵ قضاوت و مساله‌یابی

با قضاوت در مورد موقعیت موجود می‌توان گفت که اصلی‌ترین مسأله، شکاف میان ماهیت کاربردی درس علوم دفاعی و شیوه تدریس نظری آن است. دانش‌آموزان با دنیای واقعی درس پیوند برقرار نمی‌کنند و آن را تنها یک واحد درسی می‌پندارند. مشکل دیگر، کمبود امکانات و تجهیزات برای فعالیت‌های عملی است که یادگیری تجربی را محدود می‌کند. علاوه بر این، نگرش والدین نسبت به اهمیت این درس، انگیزه فرزندان را کاهش می‌دهد. بنابراین مسأله نه تنها به تدریس معلم، بلکه به فرهنگ مدرسه و خانواده نیز مربوط می‌شود.

۱-۲ تبیین مساله‌شناسایی شده

مسأله اصلی که شناسایی شد، «کم‌انگیزگی و مشارکت اندک دانش‌آموزان در درس علوم دفاعی به‌ویژه در مباحث عملی مانند امداد و نجات» است. این مسأله به دلیل ترکیب چند عامل به وجود آمده است: شیوه‌های آموزشی سنتی و غیرجذاب، کمبود امکانات عینی و عملی، و نگرش والدین نسبت به ارزش دروس مختلف. در چنین شرایطی، یادگیری سطحی و کوتاه‌مدت شکل می‌گیرد و اهداف اصلی درس که تربیت نسل آگاه و آماده در شرایط بحران است، محقق نمی‌شود. حل این مسأله نیازمند تغییر در برنامه آموزشی، به‌کارگیری روش‌های فعال و همراهی خانواده‌هاست.

۲-۱ راه حل ها و ایده ها:

- استفاده از روش های فعال آموزشی مثل بازی وارسازی، کارگروهی و شبیه سازی مانور.
- برگزاری کارگاه های عملی امداد و نجات در حیاط یا سالن مدرسه.
- بهره گیری از رسانه های دیداری و فیلم های آموزشی برای جذاب سازی مباحث.
- دعوت از کارشناسان هلال احمر یا نیروهای امدادی برای آموزش مستقیم به دانش آموزان.
- آگاه سازی والدین از اهمیت درس علوم دفاعی از طریق جلسات اولیا و مربیان.
- فراهم کردن وسایل ساده آموزشی (مثل جعبه کمک های اولیه، ماکت های تمرینی) برای انجام تمرین عملی.

۲-۲ راه حل ها و ایده ها به همراه مستندات و دلایل آن

یکی از مهم ترین دلایل افت انگیزه دانش آموزان، نظری بودن کلاس است؛ تحقیقات آموزشی نشان داده اند که یادگیری زمانی پایدارتر است که با تجربه عملی همراه شود. بنابراین اجرای مانورهای کوچک یا شبیه سازی بحران می تواند باعث تثبیت یادگیری شود. از سوی دیگر، استفاده از فیلم ها و تصاویر واقعی درک دانش آموزان را تقویت کرده و به یادگیری عمیق تر منجر می شود. دعوت از کارشناسان هلال احمر نیز جنبه ی واقعی و معتبر به آموزش می دهد و نقش الگویی دارد. همچنین مشارکت والدین و درک اهمیت درس توسط آنان، پشتیبانی و انگیزه دانش آموزان را افزایش می دهد. در نهایت، تجهیز کلاس ها به ابزارهای ساده آموزشی نه تنها هزینه بر نیست بلکه زمینه را برای تمرین عملی و افزایش مشارکت دانش آموزان فراهم می سازد.